

EN ROSA TRÖJA

– EN STUDIE OM FÖRSKOLEBARNNS SYN PÅ
KLÄDER UTIFRÅN ETT KÖNSPERSPEKTIV

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Josephine Alveljung
Viktoria Voigt

2017-FÖRSK-K27

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskolläraryr utbildning, 210 hp

Svensk titel: En rosa tröja – En studie om förskolebarns syn på kläder utifrån ett könsperspektiv

Engelsk titel: A Pink Shirt – A Study on Preschool Childrens' Views on Clothes from a Gender Perspective

Utgivningsår: 2017

Författare: Josephine Alveljung, Viktoria Voigt

Handledare: Marie Fahlén

Examinator: Anne-Sofie Mårtensson

Nyckelord: Könsnormer, förskolebarn, barnkläder, normkritik, boksamtal

Sammanfattning

Inledning

Skillnaden mellan tjejers och killars kläder från ett identitetsperspektiv har debatterats i media de senaste åren, liksom vikten av att få klä sig hur man vill samt att få vara den man vill vara. Utifrån detta är det angeläget att undersöka barns uppfattningar om kläder utifrån ett könsperspektiv.

Syfte

I vår studie vill vi undersöka vad förskolebarn anser vara ett accepterat klädval utifrån en persons kön. Genom observationer av barns reaktioner när en förskollärare läser den normkritiska boken "Viktors nya tröja" hoppas vi kunna få en inblick i hur barn resonerar kring innehållet i boken och hur de ser på vad som är accepterat i klädval utifrån olika könsnormer.

Metod

Vi har valt att genomföra observationer av ett boksamtal. Den kritiska hermeneutiken användes som metod för analys. Vi gjorde sex observationer och dessa genomfördes i grupper om två-tre barn per grupp, födda 2011-2012, samt en förskollärare. Under observationerna fördes löpande protokoll.

Resultat

I vår studie såg vi att barnen reagerade med nyfikenhet på den normkritiska bok som lästes av förskollärarna. Barnens åsikter var ganska samstämmiga när det gällde hur normer för tjejklander respektive killkläder ser ut. De var dock öppna för att killar kunde gilla de kläder och färger som ansågs tillhöra normen för tjejer och tvärtom, men det fanns en viss oro för att ett normbrytande klädval kunde leda till att man blev retad.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
2. SYFTE	2
2.1 Begreppsdefinitioner	2
3. BAKGRUND	3
3.1 Styrdokument	3
3.2 Bemötande.....	3
3.3 Kläder och miljöer	4
3.4 Normer och makt	5
4. TEORETISK RAM	6
4.1 Kritisk hermeneutik	6
4.2 Genusperspektiv.....	6
5. METOD	8
5.1 Observation	8
5.2 Urval.....	8
5.3 Genomförande	9
5.4 Analys	10
5.4.1 Reliabilitet och validitet.....	11
5.4.2 Etik.....	11
6. RESULTAT	12
6.1 Förväntningar på boken	12
6.2 Reaktionen under bokläsningen.....	13
6.3 Åsikter om boken och om vilka kläder en tjej eller kille kan ha	13
6.4 Normer.....	14
6.5 Sammanfattning av resultat	14
7. DISKUSSION	15
7.1 Resultatdiskussion.....	15
7.1.2 Reaktionen	15
7.1.3 Kläder och miljö.....	15

7.1.4 Normer	16
7.1.5 Bemötande	16
7.2 Metoddiskussion	16
7.3 Didaktiska konsekvenser	17

1. INLEDNING

Den som är verksam inom förskolan har som uppdrag att motverka traditionella könsroller och könsroller, men också att se till att både killar och tjejer får samma möjligheter att utvecklas utan begränsningar av vad som anses kvinnligt eller manligt (*Läroplanen för förskolan*, Lpfö 98, rev. 2016, s. 5). I denna studie vill vi undersöka barns uppfattningar om kläder utifrån ett könsperspektiv.

Vi är båda intresserade av könsnormer och av vilka åsikter barn har om kläder. Ämnet är aktuellt och i olika medier kan vi läsa om kläder i förhållande till kön. Till exempel finns det en reklam från Åhléns om att människor ska våga klä sig över könsgränserna (Resumé, 2016). Mannen som medverkar i artikeln uttrycker först att han kan ha typiskt kvinnliga kläder på sig utan problem, men att han känner en obekvämhets när det väl är dags att ha på sig rosa tröja och scarf. Detta är något han ville ändra på.

Hos SVT (2017) kan vi läsa en artikel om två tjejer, åtta och tio år, som ifrågasätter könsnormerna och numera vill bli benämnda som "hen". De tycker det är viktigt att få vara sig själva och känner sig lugna i kroppen när de får kalla sig själva för hen och även kunna klä sig i de kläder de känner för.

För att ytterligare belysa ämnets aktualitet vill vi lyfta fram en nyhetsartikel från Nyheter24 (Andersson, 2015) om barnkläder och skillnaderna på storlekarna för kill- och tjejkläder. Författaren till artikeln visar att fastän storleken anges vara densamma skiljer det ändå tre centimeter i längden mellan tröjor för killar och tjejer. Forskaren Anette Hellman, som skrivit "Kan Batman vara rosa?" (2010), medverkar i artikeln och förklarar att tjejer ofta begränsas i sin lek på grund av att deras kläder är så snäva.

Ämnet för vår studie är intressant utifrån att det är debatterat i media på samma gång som det också belysts av olika forskare (Blakemore & Russ;1997, Bodén;2011, Davies;2003, Dolk;2013, Eidewald;2011, Hellman;2010, Hemeenniemi;2011).

2. SYFTE

I vår studie vill vi undersöka vad förskolebarn anser vara ett accepterat klädval utifrån en persons kön. Genom observationer av barns reaktioner när en förskollärare läser den normkritiska boken "Viktors nya tröja" hoppas vi kunna få en inblick i hur barn resonerar kring innehållet i boken och hur de ser på vad som är accepterat i klädväg utifrån olika könsnormer.

Frågeställningar som är aktuella för denna studie är följande:

- Hur reagerar förskolebarn på innehållet i "Viktors nya tröja"?
- Vilken syn har förskolebarnen i studien på kläder ur ett könsperspektiv?

2.1 Begreppsdefinitioner

Nedan presenterar vi vår förståelse och tillämpning av olika relevanta begrepp som är centrala för vår studie. Vi har även valt att använda begreppen *tjej* och *kille* genom hela uppsatsen för att få en bättre sammanhängande text och eftersom barnen i studien använt sig av dessa begrepp.

Hen

En kombination av ordet *hon* och *han*. Denna benämning används när vi inte vet en persons kön eller när personen inte vill bli definierad som han eller hon (NE.se).

Normer

Det som anses höra till det normala och de oskrivna regler som finns om detta. Normerna bestämmer vilket beteende som är accepterat i den grupp du befinner dig i för tillfället (NE.se).

Könsnormer

Könsnormer är det begrepp som används för att beskriva vilka normer som finns, beroende på vilket kön en person har (NE.se)

Normkritik

Problematisering av de normer som finns kring hur en människa bör leva. Ur ett normkritiskt perspektiv är det inte diskriminering som är ett problem, problemet är de existerande normerna. Genom normkritiskt tänkande kan normerna kontinuerligt förändras (NE.se).

3. BAKGRUND

I följande kapitel redogörs för relevant tidigare forskning om det ämne vi undersöker. Vi behandlar också hur mål som är relevanta för ämnet är framskrivna i förskolans styrdokument. Den forskning som presenteras behandlar bland annat skillnader mellan kläder för tjejer och kläder för killar, samt hur barn kan känna sig tvingade till att agera på ett visst sätt utifrån sitt kön.

Genus och könsnormer är ett väl beforskat ämne, däremot har vi inte funnit mycket forskning som mer specifikt går in på det som vår studie behandlar. När vi sökte efter forskning om barns åsikter om kläder fick vi endast ett fåtal resultat, bland annat en forskningsartikel från 1997, skriven av Blakemore & Russ. Artikeln behandlar barns kunskaper om normer samt åsikter om normbrytande beteende. Barns kunskaper om normer ökar ju äldre de blir. Enligt barn i åldrarna tre till sju går det även att bryta mot normerna med olika grad av allvarlighet (1997, ss. 22-24). Tjejer har en större tendens att acceptera normbrytande mönster än vad killar har. Detta tros ha att göra med att killars val av utseende värderas högre än tjejers, speciellt när det kommer till frisyrer. Barn har oftare en negativ uppfattning av killar med feminina frisyrer än tvärtom.

3.1 Styrdokument

De styrdokument som ska följas i förskolans verksamhet och berör vårt ämne är Läroplanen för förskolan (Lpfö 98, rev. 2016) och FN:s konvention om barns rättigheter samt diskrimineringslagen.

Enligt diskrimineringslagens 1 kap. § 1 (Lag 2014:958) ska diskriminering på grund av bland annat kön, könsöverskridande identitet eller uttryck motverkas. Denna lag ligger som grund till det som står i läroplanen:

Arbetslaget ska verka för att flickor och pojkar får lika stort inflytande över och utrymme i verksamheten. (Lpfö 98, rev. 2016, s. 12)

Detta tolkar vi som att pedagogerna i verksamheten ska låta varje barn uttrycka sina åsikter och få möjligheten att påverka. Eftersom förskolan stödjer sig på en demokratisk grund är det av yttersta vikt att alla barn får möjligheten att påverka och bli hörda. Det ingår i förskolans värdegrund och uppdrag att motverka traditionella könsroller och könsroller och att ge både tjejer och killar lika möjligheter att utvecklas utan begränsningar av stereotypa könsroller.

Vidare kan vi i inledningen i FN:s Barnkonvention (2009) läsa om barns rättigheter att utvecklas utan att hindras på grund av sitt kön. De styrdokument som presenteras här framhåller vikten av att barn ska få samma möjlighet att utvecklas oberoende av kön.

3.2 Bemötande

Killar och tjejer bemöts på olika sätt i förskolan och detta påverkar dem genom att tjejer ofta befinner sig nära och killar längre ifrån pedagogerna (Dolk, 2013, s. 36). På förskolor där det arbetas med genuspedagogik anses till exempel bemötandet vara viktigt för att undvika könsbestämda aktiviteter. Dessutom undviker personal att ge beröm utifrån utseende för att istället uppmärksamma barnens personlighet.

Eidevald (2011, s. 66) poängterar att redan de första timmarna efter födseln blir barnet bemött utifrån traditionella könsnormer av vuxna. Kommentarer som ”han är en riktig fighter” om det är en kille, eller ”lilla gumman” om det är en tjej är vanliga. Barns kläder avgör även vad barnet får för erbjudande av leksaker. Det vill säga barn som ofta har stereotypiska tjejfärger erbjuds oftare att leka med dockor, medan barn med stereotypiska killfärger ofta erbjuds bilar.

3.3 Kläder och miljöer

Som vi påtalat i inledningen, har Hellman (2010) observerat att tjejers kläder är snävare än killars fastän klädernas storlekar är likadana, vilket kan påverka barns sätt att röra sig och hur de uppfattar sig själva. Hellman (2010, ss. 140-141) beskriver även att killar har förväntningar på sig att de ska äta så att de blir stora och starka. När förväntningarna inte uppnås riskerar de att tappa sin status.

I förskolan bör det finnas könsneutrala miljöer. Detta skriver Bodén (2011, s. 38). Alla barn ska kunna vara i olika miljöer och ha olika kläder på sig utan att behöva begränsas av de förväntningar som finns på barnens kön. Det är oftare lättare för pedagoger att locka tjejer till stereotypiska killmiljöer än tvärtom.

Davies betonar i sin forskning (2003, ss. 29-1) att barns klädsel och frisyr är det som uppmärksammas först och detta är en form av kroppslig erfarenhet för vad som skiljer tjejer och killar åt. Att bära klänning är inte bara något symboliskt utan en del av processen för tjejer i vad det innebär att vara tjej. Kjolar och byxor är inte bara kläder utan dessa framhäver även olika sätt att vara på. Under ett bråk mellan två killar på en förskola hade en kille en kjol på sig, han blir ledsen och tar av sig kjolen samtidigt som han säger:

Nu har jag byxor och då blir han (den andra killen) ledsen för nu har han inget att komma med (2003, s. 30).

Detta är ett levande exempel på hur kvinnligt och manligt konstrueras, parallellt med makt och maktlöshet. Följande citat är från en sjuårig kille:

Pojkar har byxor varje dag, flickor har för det mesta klänning. Vem som helst kan dra upp klänningen och se vad som är under (2003, s. 31).

Tjejer lär sig tidigt att sitta med knäna ihop medan killar lär sig att sitta på ett naturligare sätt med knäna isär. Om tjejer sitter bredbent uppfattas de som tillgängliga och sexuellt provocativa. Det som är tillåtet beror på vad du har för kön, hur du bemöts samt hur du visar med ditt kroppsspråk vad som är tillåtet.

För killar finns det fler accessoarer som överskrider de traditionella könsnormerna än för tjejer (Eidevald 2011, s. 45). Och därför finns det fler tabun för killar än för tjejer, framhåller Eidevald. De accessoarer som är könsöverskridande för tjejer är utklädningskläder som till exempel Spindelmannen eller Robin Hood där killar ofta har huvudrollen. Killar överskrider könsnormerna bland annat när de har nagellack, tofs eller klär ut sig till prinsessa med klänning och högklackat.

Ambjörnsson (2011) förklarar att färgen rosa kan uppfattas som något ofarligt barnsligt, vackert, mjukt och sött. Samtidigt kan rosa uppfattas som något stötande, störande, skrämmande

eller till och med äckligt. Antingen hatar man rosa eller älskar den. Färgen rosa är laddad och kan därför väcka känslor.

Blomgren (2014, ss. 20-23) har i sin studie genomfört barnintervjuer med fokus på kläder och könsidentiteter. Hon kom fram till att barnen ansåg att vissa färger, som till exempel rosa, lila och rött, var tjejfärger medan blått, svart och grönt var killfärger. Vissa färger var inte direkt kopplade till något kön. Barnen ansåg att blått även kunde vara en tjejfärg då jeans ofta är blå. Blomgrens slutsats var att barnen följer de könsnormer som finns i gruppen men att de kan bryta mot könsnormerna till en viss grad. Om någon i barnens närhet bryter mot normerna kan vissa klädesplagg omkodas från manligt till kvinnligt eller tvärtom. Detta uppmärksammades genom ett barns redogörelse för artisten Yohios val av kläder, då artisten gärna klär sig i könsöverskridande kläder.

3.4 Normer och makt

Barn är mer medvetna om normer och värderingar än vad vi vuxna tror att barnen är (Dolk 2013, ss. 12-26). De är också duktiga på att lista ut vad vi vuxna vill att barnen ska svara. Makt och normer har en tydlig koppling till varandra, men inte genom hot och våld utan genom att vi människor anpassar våra viljor och tankar efter makten. Makten kan utövas omedvetet och medvetet. Makten handlar inte om att straffa någon som gör fel, utan bör förebygga att fel görs genom att människorna själva förmås att göra det som anses rätt. Den som går i motsatt riktning måste kämpa betydligt mer än de som går åt ”rätt” håll. Normer upplevs som något självklart och när normer bryts kan det uppfattas som något konstigt, överkligt.

4. TEORETISK RAM

I följande kapitel presenteras den kritiska hermeneutiken, genusperspektiv och motiveringar till varför dessa utgångspunkter är lämpliga för denna studie. Den kritiska hermeneutiken återkommer i metodkapitlet då denna använts som metod för vår analys av det material som samlats in.

4.1 Kritisk hermeneutik

Utifrån vårt syfte och vår undersökningsmetod valdes den kritiska hermeneutiken som en passande teori att använda till analysen. Hermeneutiken utgår från att tolka samt förmedla upplevelser (Westlund, 2016, ss.71-72). Genom att forskaren utgår från sin egen empatiska förmåga kan hen sätta sig in i andra människors upplevelser. Som forskare spelar ens egna tidigare erfarenheter en roll i hur tolkningar av observationer görs.

Den kritiska hermeneutiken, vilken utvecklats av Ricoeur (1988) går ut på att tolka innehållet i en text på ett kritiskt sätt. För att tolka ett material ställs frågor till texten för att kunna synliggöra de tysta och dolda problemen. På så sätt kan en balans utformas genom en ny förståelse för innehållet (Claesson, Hallström, Kardemark & Risenfors 2011, ss. 18-21). För att kunna tolka en text på ett kritiskt hermeneutiskt sätt krävs det att vi läser igenom materialet upprepade gånger. Här gäller det att tänka ett steg längre i tolkningsprocessen, texten ska öppna sig för läsaren utan att påverka denne på ett negativt sätt. I vårt arbete utgör det utskrivna observationsmaterialet en text som vi tolkar i vår analys.

Inom hermeneutiken finns inga bestämda sätt för forskaren att tolka och analysera sitt undersökningsmaterial (Westlund, 2016, ss. 79-81), detta då det skiljer mellan forskares synsätt och åsikter om saker och förhållanden. En forskare som har en positiv inställning till könsnormer kommer att observera dessa på ett sätt och vice versa. Genom att forska utifrån ett hermeneutiskt perspektiv söker vi hela tiden efter nya synsätt samtidigt som vi dyker ner på djupet för att komma närmare en förståelse. Eftersom en hermeneutiker bör ha ett öppet förhållningssätt kan den som forskar utifrån denna teori även ledas in på nya vägar, även efter att denne lyckats få svar på sina frågeställningar. Det är därför viktigt att forskaren inte stänger dörren till denna väg, då nya kunskaper och erfarenheter kan framkomma.

Då vårt syfte är att med hjälp av kvalitativa observationer undersöka barns åsikter om könsnormer och om vad som är accepterat i klädväg beroende på kön, anser vi att den kritiska hermeneutiken är en lämplig metod att använda till vår analys.

4.2 Genusperspektiv

Vår studie behandlar frågor om genus och normer. Utifrån detta har Butler (2007, s. 11) varit viktig i vårt arbete då hon poängterar att sociokulturell könsidentitet är något som konstrueras genom sociala och kulturella sammanhang, medan kön är något man föds till. Genom upprepade talhandlingar kan individer kategoriseras in i ett kön och bli tilldelade en könsidentitet. Talhandlingar kan beskrivas som individens sätt att skapa sin egen verklighet genom att tala om sina uppfattningar av den sociala världen. Butler (2007, s. 205) skriver även att normer och föreställningar ofta framträder genom ett genusperspektiv. Genusperspektivet öppnar dörrarna för hur normer kan ifrågasättas, utvecklas och förändras. Butler förklarar det som ”den dubbla sanningen”, med den dubbla sanningen menas det att vi behöver normer för att veta hur vi ska leva och hur vi kan förändra vår sociala värld. För de förskolebarn som vi

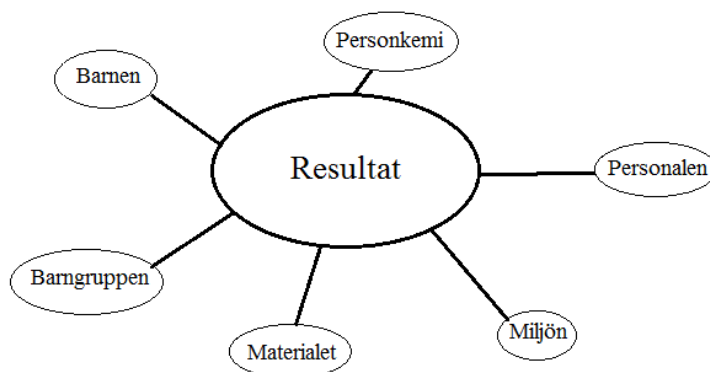
studerar kan detta ses som något naturligt då barnen utgår ifrån de normer de har och vidgar normerna när de får en annan synvinkel på hur normer är och därmed kan uppfattas.

5. METOD

I följande kapitel beskrivs den metod vi använt oss av, denna metod är kvalitativa observationer av boksamtal mellan barn och förskollärare. Kapitlet tar även upp urvalsprocessen och genomförande av undersökningar samt analys av det insamlade materialet. Materialet som analyseras består av text med sammanställt observationsmaterial och det som observerats är barnens reaktioner och verbala utsagor. I slutet av kapitlet finns två avsnitt om reliabilitet och validitet samt etiska forskningsprinciper från Vetenskapsrådet (Hermerén, 2010).

5.1 Observation

Vi har valt att genomföra observationer. Dessa kan beskrivas som medvetna iakttagelser som genomförs med ett visst syfte i åtanke (Reich & Wesén, 1986, ss. 11-13). Observationer kan ses som ett underlag för utvärdering, planering och genomförande. Det är viktigt att fokusera på ett syfte när observationer genomförs för att lättare kunna urskilja vad det är som händer i arbetet med barnen. Det finns flera faktorer som kan ha betydelse för arbetet med barnen och dessa måste också finnas i åtanke när observationer genomförs. Figuren (Figur 1) nedan visar på några faktorer som kan spela en roll för hur arbetet kan se ut och som kan påverka resultatet av observationerna:

Figur 1

Barnen påverkar resultatet då det är dem vi kommer att observera, de är alla olika individer med olika åsikter. Personalen påverkar resultatet genom sina relationer till barnen samt hur de genomför bokläsningen, här spelar även personkemin mellan personal och barn in. För att barnen ska vilja lyssna och medverka i boksamtalet behöver pedagog och barn ha en god relation. Barngruppen påverkar även resultatet och kan ses parallellt med personkemin då dessa faktorer påverkar varandra. Barn som inte har en god personkemi kan hamna i konflikter i stället för diskussioner. Miljön är en viktig faktor som påverkar resultatet, beroende på om det finns olika distraktioner i miljön eller inte. Utifrån Reich & Weséns redogörelse (1986, ss. 11-13) anser vi att boksamtalet bör ske avskilt från resten av barngruppen för att barnen ska kunna koncentrera sig på boken och samtalet. En lugn miljö är att föredra när observationer ska genomföras. Materialet, i detta fall boken "Viktors nya tröja", bidrar till resultatet eftersom vi observerar barnens kommentarer samt reaktioner kring detta material.

5.2 Urval

Vi valde ut två förskolor i två olika kommuner till våra observationer. Urvalet baserades på bekvämlighet för både oss och barn eftersom vi redan var bekanta med dessa förskolor.

Anledningen till att vi gjorde ett bekvämlighetsval är att barnen på dessa förskolor känner oss och därför blev det mer naturligt att vi var närvarande vid boksamtal. Båda förskolorna är belägna i småstäder. Skillnaden mellan förskolorna är att den ena ligger centralt i staden och den andra ligger utanför stadskärnan. Vi valde även att observera de äldsta barnen på förskolorna då vi sett att dessa barn har ett bredare ordförråd och tydligare språkbruk. De äldsta barnen på förskolorna är 5-6 år gamla och födda 2011 samt 2012.

Val av bok blev Camilla Gunnarssons "Viktors nya tröja"(2016), då boken tydligt skildrar könsnormer om barnkläder och hur flickor och pojkar bemöter könsnormer samt när könsnormer överskrids (se figur 2). Denna bok passade därför väl in i vårt syfte då vi ville undersöka barns åsikter om normer kring kläder. "Viktors nya tröja" (Gunnarsson, 2016) handlar i korthet om Viktor, som ska köpa en ny tröja. Han hittar inte den tröjan han vill ha på killavdelningen, men på tjejavdelningen i affären hittar han en rosa tröja med en katt på. Detta är tröjan han vill ha och läsaren följer sedan med Viktor, iklädd den rosa tröjan, till förskolan.

Figur 2

Två förskollärare valdes ut, en på vardera förskolan, som fick läsa boken för en grupp barn medan vi observerade barnens reaktioner och kommentarer. Vi valde ut de pedagoger som känner barnen bäst och som dessutom kunde bilda lämpliga grupper inför observationer.

5.3 Genomförande

Inför studien diskuterade vi vad vi ville undersöka. Då vi tidigare hade studerat barns åsikter om könsnormer valde vi att fortsätta på den vägen då vi upptäckte att detta var ett aktuellt ämne i dagens samhälle. Vi valde att avgränsa oss till barns åsikter om vad som är accepterat att ha på sig utifrån kön. Vi valde att genomföra kvalitativa observationer av ett boksamtal eftersom vi ville att barnen skulle kunna ha något att relatera till när en diskussion skulle genomföras.

Efter att vi hade kommit fram till ett syfte kunde vi börja skicka ut missivbrev till förskolecheferna för att få godkännande att genomföra undersökningar på förskolorna. Vi skickade även information till pedagogerna på förskolan samt till vårdnadshavarna till de barn vi ville observera. Vårdnadshavarna fick en blankett om samtycke till observation av barn som sedan samlades in av personalen på förskolorna. Under tiden då medgivarblanketterna fortfarande inte hade samlats in kunde vi påbörja arbetet med att söka efter litteratur om vårt valda ämne samt efter olika teorier för analys av vårt insamlade material.

När vi hade fått in tillräckligt med blanketter från föräldrar kunde vi återuppta kontakten med förskollärarna för att genomföra våra observationer. Vi gjorde tre observationer var och barnen som medverkade var totalt 13 till antalet. Vi observerade även de två förskollärare som genomförde boksamtalet med barnen. Vi presenterade vårt observationsunderlag (se bilaga 4), för förskollärarna för att de skulle veta vilka frågor som vi ansåg vara relevanta, men de fick också ställa egna frågor till barnen. Frågorna som ställdes av förskollärarna var i stort sett samma under alla observationer. Utifrån praktiska överväganden valde vi att genomföra tre observationer på varsitt håll. Det fanns inte tillräckligt med tid för att båda skulle kunna vara med på alla observationerna.

Observationerna dokumenterades genom löpande protokoll och det som dokumenterades var hur barnen betedde sig vid bokläsningen, hur de reagerade på olika delar av boken samt vilka kommentarer de hade om boken. Ingen matris användes för gester och reaktioner utan allt dokumenterades genom skriftligt löpande protokoll. Pedagogernas frågor till barnen dokumenterades samt deras svar. Ljudupptagning och videofilmning av barn hade vi inte tillstånd för och därför valdes dessa sätt för insamling av material bort. Observationerna genomfördes på platser avskilda från eventuella störande moment.

Vi sammanställde anteckningarna från våra observationer på varsitt håll innan vi träffades. Därefter sammanställde vi allt material till ett samlat resultat. Analysen genomfördes utifrån den kritiska hermeneutiska teorin, där vi studerade materialet utifrån våra egna tidigare erfarenheter och genom att läsa igenom vårt material upprepade gånger. Texten lästes flera gånger, utifrån olika infallsvinklar, för att nå djupare nivåer i tolkningen (Claesson et al. 2011). Dessutom förhöll vi oss kritiska till vår egen tolkning av materialet. Vi valde att sammanställa observationerna till en sammanhängande text i stället för att dela upp resultatet i en del för varje förskola. Detta ansågs vara lämpligast, då syftet inte var att jämföra förskolorna utan att undersöka barnens åsikter om kläder.

5.4 Analys

När kvalitativa observationer görs fokuserar vi på ett specifikt syfte (Reich & Wesén, 1986, ss. 11-13). I denna undersökning har syftet varit att få syn på barns reaktioner under högläsning av en normkritisk bok och fånga de åsikter och kommentarer barnen hade om kläder ur ett könsperspektiv. Under observationerna fördes löpande protokoll på hur barnen reagerade och vad de sa.

Vi analyserade resultatet utifrån den kritiska hermeneutiken, utvecklad av Ricœur (1988). Detta innebär att vi läser resultatet med ett kritiskt öga för att få en ny förståelse för innehållet (Claesson, et al. 2011, ss. 18-21). Utifrån ett hermeneutiskt perspektiv tolkar vi genom de personliga upplevelser vi haft, därför är det viktigt att vi tänker steget längre och ser nya möjligheter med vårt insamlade material. Vi läste igenom vårt material åtskilliga gånger för att

kunna urskilja ett mönster och för att på så sätt finna lämpliga kategorier när vi sammanställde resultatet.

Resultatet presenteras i en löpande text, med vissa citat som förstärker och betonar det som framkommit under observationerna.

5.4.1 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet och validitet är viktiga utgångspunkter för att kunna mäta kvalitén på forskning (Bryman, 2011, ss. 352-352). Dessa begrepp är mer relevanta för kvantitativa metoder då dessa är mätbara på ett helt annat sätt än kvalitativa metoder. Då mätning inte är i fokus hos forskare som genomför kvalitativa undersökningar kan det diskuteras om validitet är relevant för dessa studier. Vidare beskriver Bryman olika sätt att se på reliabilitet, bland annat den *externa reliabiliteten* som behandlar huruvida en undersökning kan replikeras i framtiden. För en kvalitativ forskningsstudie kan detta vara en svårighet då de sociala reglerna hela tiden förändras, vilket innebär att studien antagligen skulle få ett annat resultat vid en upprepning. Den *interna reliabiliteten* handlar om en överenskommelse mellan forskare hur ett material ska tolkas för att alla ska tolka detta på lika sätt. *Extern validitet* tar upp hur resultaten skulle kunna replikeras i andra miljöer. Det begränsade urvalet i den kvalitativa forskningen kan innebära svårigheter att replikera studien. *Intern validitet* innebär huruvida forskarens slutsatser i texten är trovärdiga eller inte

För att skapa kvalitet på uppsatsen har följande gjorts: vi har styrkt våra resultat från observationerna med hjälp av relevanta teorier och forskning. Vi har ett tydligt syfte som återspeglas i resultatdelen samt i resultatdiskussionen. Vi har en intern validitet då våra observationer överensstämmer med varandra. Vi har dessutom en intern reliabilitet då vi analyserat materialet på ett likartat sätt med utgångspunkt i samma teori.

5.4.2 Etik

Hermerén beskriver i *Forskningsetiska principer* (2011, ss. 12-13) hur en god forskningssed ser ut. Här poängteras att forskaren behöver ha tillstånd för att bedriva sin forskning och kunna redogöra för tillvägagångssätt, syfte, metod samt resultaten av forskningen. När forskaren genomför undersökningar är det av yttersta vikt att den som är del av undersökningen är medveten om studiens syfte och att denne gett sitt samtycke till att vara med i forskningen. Forskare har fyra krav som de måste ta hänsyn till när de bedriver forskning: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *nyttjandekravet* och *konfidentialitetskravet*.

Informationskravet betyder att forskaren måste informera de berörda i studien om studiens syfte. Vi har uppfyllt informationskravet då vi har lämnat ut informationsbrev till förskolechefer, pedagoger och vårdnadshavare inför studien samt förklarat studiens syfte för barnen. *Samtyckeskravet* innebär att deltagarna i studien har rätt att bestämma över sin medverkan. Vi har uppfyllt samtyckeskravet eftersom vi har fått skriftligt samtycke av förskolechef och vårdnadshavare att utföra studien. Dessutom har vi fått muntligt samtycke från de barn vi observerat. *Nyttjandekravet* innebär att all insamlad data om enskilda personer endast får användas för forskningsändamål. *Konfidentialitetskravet* innebär att alla uppgifter på de som har varit med i studien förvaras så inte obehöriga har tillträde till denna information. Deltagarna ska inte gå att känna igen i studien. Nyttjandekravet och konfidentialitetskravet har vi följt genom att allt material endast kommer att användas i denna studie. Deltagarna har dessutom fått fiktiva namn för att skydda dem från att bli igenkända (se bilaga 1, 2 och 3).

6. RESULTAT

I detta kapitel redogör vi för det resultat vi uppnått med våra observationer. Resultatet delas upp i fyra kategorier: *Förväntningar på boken* - barnens förväntningar på boken efter att endast sett framsidan av boken. Den andra kategorin är *Reaktioner under bokläsningen*, det vill säga de reaktioner vi upptäckte hos barnen under bokläsningens gång. Sedan följer *Åsikter om boken och om vilka kläder en tjej eller kille kan ha*, barnens åsikter om boken och klädval. En fjärde kategori är *Normer* – denna kategori behandlar de normer vi upptäckt i vårt observationsmaterial. Vi valde dessa kategorier utifrån de mönster vi sett i vårt insamlade material, och de kan även kopplas till syftet. Slutligen följer en kort sammanfattning av resultatet.

Vi har valt att presentera förskollärarna som Sara och Polly. Övriga namn anger de barn som deltagit i observationerna, även barnen har fiktiva namn.

6.1 Förväntningar på boken

Under tiden som pedagogerna läste boken ”*Viktors nya tröja*” för barnen var reaktionerna få. Många av barnen lyssnade nyfiket och fällde då och då en kommentar. Båda förskollärarna, Polly och Sara, inledde varje boksamtal med att fråga barnen vad de trodde att boken skulle handla om och fick liknande svar vid varje observation. Framsidan innehåller ett barn som håller i en rosa tröja. Hen ser missnöjd ut när hen tittar sig omkring, och händer håller upp olika blå och grå tröjor. Några barn trodde att boken skulle handla om färger. Maja trodde boken skulle handla om blå och rosa kläder. Alla barn trodde att boken skulle handla om kläder på något sätt. Anneli tittade länge på bilden innan hon svarade:

Han vill ha den tröjan fast alla andra vill att han ska ha en annan tröja.

Pelle hade en liknande åsikt:

Han blir retad för att han inte vill ha blå kläder.

En annan kommentar som kom från Lisa, var:

Han tycker om rosa kläder fast de vill att han ska ha blå kläder.

De flesta barn uttryckte sina förväntningar om boken verbalt men det fanns några barn som istället ryckte på axlarna och skruvade på sig på sina platser innan Polly eller Sara började läsa. Dessa barn var de som lyssnade med störst uppmärksamhet, men de hade få åsikter om själva innehållet i boken. Ett barn berättade att han kunde läsa bokens titel och berättade för de andra barnen att den skulle handla om en ny tröja.

Alla barn trodde att det var en kille på framsidan av boken och Anneli motiverade detta på följande sätt:

Det ser ut som en han för han har killfrisyr.

6.2 Reaktionen under bokläsningen

Under bokläsningen lyssnade alla barn på förskolläraren som läste och de tittade nyfiket på bilderna. Alla barn satt nära förskolläraren som läste. Fyra av barnen, André, Hannes, Vidar och Lovisa, log när förskolläraren läste om den rosa tröjan. Två av barnen, Kalle och Algots, verkade illa till mods när Viktor upptäckte den rosa tröjan och vände bort blicken från boken. De fortsatte dock att lyssna när Sara läste vidare. Algots reaktion var att han skrattade åt att tröjan var rosa och berättade följande:

Ja men alla ska reta honom nu när han har rosa tröja det är för att han gillar rosa (...) det finns många killar som retar för rosa saker.

Kalle skrattade också när förskolläraren läste om den rosa tröjan. Däremot kunde inte Kalles kroppsspråk tolkas, vi vet därför inte av vilken anledning han skrattade. Tre av barnen såg oroliga ut när förskolläraren läste om att Viktor skulle ha på sig sin rosa tröja på förskolan. Wilma uttryckte en lättnad över att Viktor inte blev retad, vilket framgår av följande citat:

Alla hade samma tröja i slutet, ingen blev retad på grund av att det var tjejigt och rosa och Viktor var jätteglad.

6.3 Åsikter om boken och om vilka kläder en tjej eller kille kan ha

Barnen hade olika åsikter om boken och dess innehåll. Majoriteten hade bestämda åsikter om vad som kännetecknar killkläder respektive tjejkläder. Kalle mumlade under observationen innan han sade:

Jag gillar katter men jag vill inte ha en rosa tröja med katter på, jag vill ha Ninjatröja. Tjejer gillar inte Ninja, men tjejer gillar prinsessor och vill ha prinsesskläder.

Några barn ansåg bestämt att den rosa tröjan var en tjejtröja, men menade att Viktor kunde ha den om han tyckte om den. Lovisa motiverade detta genom att berätta om ett par shorts hennes storebror haft som hon nu fått ärva.

Min storebror hade ett par shorts när han var fem, nu har jag fått ärva dom och nu har jag dom även om det är killshorts.

Vidar var ett av de barn som inte tyckte att Viktor skulle ha en rosa tröja. Enligt honom skulle killar ha killkläder och vice versa för att det då blev "ordning". Däremot uttryckte han att det fanns killtröjor med katter på för de killar som vill ha detta.

En fråga som ställdes av Polly var "Kan man vara rädd för tjejkläder?". Detta då pappan i boken beskrivs som rädd när han och Viktor är inne på avdelningen för tjejkläder. Några av barnen trodde att pappan var rädd för tjejbaciller. Ett barn tyckte att det var konstigt att pappan var rädd och tittade frågande på Polly innan hon sa "Jag har ju tjejkläder på mig?". Micke ansåg däremot att det inte var tjejkläderna som pappan var rädd för, utan eventuella monster som kunde finnas där. Detta då monster, enligt honom, även kunde vara rosa.

På frågan om vad som är tjejkläder och killkläder var åsikterna ganska samstämmiga när det gällde färger. Många barn ansåg att rosa var en tjejfärg och blå eller grå var killfärger.

Lisa och Kalle diskuterade olika avdelningar i klädaffären. Lisa ansåg att affären hade en gemensam barnavdelning, medan Kalle uttryckte att det fanns en killavdelning och en tjejavdelning. Han motiverade detta genom att berätta följande:

De är på tjejavdelningen, för tjejavdelningen har ett rosa rum.

Kalle tolkade rummet utifrån färgen på väggarna, rosa innebar att det var en tjejavdelning. Maja och Pelle instämde med Kalle, och Maja berättade att Viktor och hans pappa var på tjejavdelningen då det fanns så mycket rosa och lila där inne.

6.4 Normer

De normer vi, utifrån våra observationer, kan se att barnen uppfattar är att vissa sorters kläder betecknas som antingen tjej- eller killkläder. Beroende på hur kläderna är utsmyckade kan dessa uppfattas som antingen killkläder eller tjejkläder. Utsmyckningar som sätter normerna för tjejkläder är bland annat rosetter eller prinsessor medan det är Ninja eller Spiderman som är normen för killkläderna. Vissa färger, som till exempel rosa, är en tjejfärg enligt barnen, medan grått och blått är killfärger.

Anneli var väldigt bestämd om kläderna och berättade följande:

Tjejklander har rosetter och sånt, men killar kan också gilla rosetter. (...) Man ser att Spiderman är killkläder och kattkläder är tjejklander. Men tjejspiderman är rosa.

Algot var lika bestämd som Anneli i sina åsikter då han ansåg att klänningar var något som tjejer hade på sig och inte killar. Några av barnen tyckte att rosa var en tjejfärg och därför kunde bara tjejer ha rosa på sig. Däremot tyckte majoriteten att Viktor skulle få ha det han ville ha på sig om han tyckte det var fint.

6.5 Sammanfattning av resultat

Barnen var väldigt nyfikna på boken och dess innehåll. Många av barnen accepterade att Viktor i boken ville ha en rosa tröja. Några var oroliga för Viktor då de trodde att han skulle bli retad på förskolan, men blev lättade över att barnen i boken verkade acceptera att en kille hade en rosa tröja på sig. Merparten av barnen hade åsikter om vad som är tjejkläder respektive killkläder och uttryckte dessa när förskollärarna frågade. Vissa färger, exempelvis rosa, uppfattade barnen som tjejfärger medan killkläder associerades med Spiderman eller Ninjor.

Några barn hade inte någon bestämd åsikt om huruvida killar endast kan ha killkläder och tvärtom, men andra uttryckte sin oro över att Viktor skulle bli mobbad om han hade en rosa tröja på sig. Alla barn accepterade att alla kunde gilla alla färger och accepterade att killar kunde gilla tjejkläder och tvärtom.

7. DISKUSSION

I diskussionen jämförs vårt resultat med tidigare studiers. Därefter följer en metoddiskussion som behandlar hur väl metoderna vi utgått från varit optimala för den studie som genomförts. Slutligen följer en diskussion om didaktiska konsekvenser och vilka slutsatser som kan kopplas till våra undersökningar samt hur pedagoger kan arbeta vidare med ämnet.

7.1 Resultatdiskussion

Syftet med studien är att undersöka vad barn anser vara ett accepterat i klädval utifrån en persons kön. Vi anser att vi uppnått vårt syfte och vi kommer nu att föra en jämförande diskussion mellan vårt resultat och de resultat som framkommit i de tidigare studier vi beskrivit i bakgrundsavsnittet.

7.1.2 Reaktionen

Tröjan som Viktor ville ha, var rosa och en tjejtröja enligt barnen i vår studie. Precis som Hellman (2010, ss. 140-141) beskriver, är barn medvetna om hur de förväntas bete sig, och medvetna om att de riskerar att tappa sin status i gruppen om förväntningarna inte möts. Några barn reagerade först med oro över att Viktor skulle ha den rosa tröjan på sig på förskolan då de trodde att han skulle bli retad för att han hade en tjejtröja. Efter oron kom lättnaden, barnen uppfattades vara lättade över att Viktor kunde ha på sig en rosa tröja på förskolan utan att bli retad. Barnen skattade lite under observationerna och detta kan tolkas på olika sätt, till exempel att det kunde vara roligt eller konstigt med en rosa tröja, men det kan även tolkas som att barnen var nervösa eller obekväma.

Vi håller med Ambjörnsson (2011) om att den rosa färgen är laddad och kan väcka känslor. Detta uppmärksammades under observationerna där vissa barn reagerade på att Viktor ville ha en rosa tröja. Några barn antog att Viktor skulle bli retad på förskolan för att han hade en rosa tröja och den rosa färgen uppfattades då som något skrämmande.

7.1.3 Kläder och miljö

Det som uppmärksammas först bland barn är ofta personers kläder och frisyrier. Några barn som deltog i observationerna uppmärksammade frisyren hos barnet på bokens framsida och gjorde bedömningen att barnet var en kille. Eftersom pedagogerna inte hade nämnt titeln på boken kan vi dra en parallell till Davies (2003, ss. 29-31) studie att det som uppmärksammas först bland barn är frisyrier och kläder. Barnen valde även att anta att Viktor (bokens huvudperson) var en kille som ville ha tjejdkläder.

Vi upptäckte att barnen hade åsikter om vad som uppfattas som tjej- respektive killkläder, även bland det som kan klassas som accessoarer. Enligt barnen var det tjejer som hade accessoarer i form av rosetter, men de ansåg att även killar kunde tycka om dessa. För det som uppfattades som tjejdkläder dominerade den rosa eller lila färgen, vilket överensstämmer med det Blomgren (2014, ss. 20-23) redogör för i sin studie. Utöver den blå färgen kunde vi se att det som klassades som killkläder inte hade någon annan specifik färg, utan här uppmärksammades motivet på kläderna i stället. Bland killkläder ansågs Spiderman eller Ninjor tillhöra normen för motiv, precis som Eidewald (2011, s. 45) beskriver.

Intressant att notera är att vi i vår studie kunde se att barnen accepterade att killar kunde gilla de kläder och färger som ansågs tillhöra normen för tjejer och tvärtom.

Barn ska kunna vara i olika miljöer och ha vilka kläder de vill utan att begränsas av förväntningar från omgivningen enligt Bodén (2011, s. 38). Så var det inte för alla barnen i vår studie. Även om många av barnen visade sig vara positivt inställda till att alla skulle få ha på sig de kläder de ville, upptäckte vi också några barns motvilja mot detta. Dessa barn visade med kroppsspråk, skratt eller kommentarer att de förutsåg att barn som bryter mot klädnormer kan bli retade, förväntningar som barnen blir begränsade av.

7.1.4 Normer

Vi upplevde att barnen hade kunskaper om de könsnormer som finns i samhället, dock uppfattade vi att barnen själva inte såg allvarligt på normbrytande beteende. Till skillnad från Blakemore & Russ (1997, ss. 22-24), verkade barnen kunna acceptera könsöverskridande kläder hos de som ville ha dessa. Det fanns dock hos vissa barn en oro över att Viktor skulle bli retad och även en lättnad över att han inte blev det. Barnen accepterade därefter att Viktor ville ha en rosa tröja.

Vi håller med Dolk (2013, ss. 12-26) om att barn är medvetna om normer och värderingar. Barnen vi observerade menade att tjejdkläder såg ut på ett visst sätt och killkläder på ett annat, men det ansågs inte vara fel för killar att tycka om tjejdkläder eller för tjejer att tycka om killkläder, däremot hade en del av barnen farhågor om att normbrytande klädsel kunde leda till trakasserier.

7.1.5 Bemötande

Vi upplever inte att killar och tjejer bemöts på olika sätt på de förskolor vi genomfört studien på. Vi upplevde inte heller att tjejerna satte sig närmare förskolläraren än vad killarna gjorde, något som Dolk har observerat (2013, s. 36).

Barnen i studien antog att Viktor var en kille utifrån vad som syntes på bokens framsida, detta vill vi hävda har med normer om bemötande utifrån föreställningar om kön att göra. Precis som Eidewald (2011, s. 66) beskriver bedömde ett barn bokens huvudperson utifrån traditionella könsmonster då han berättade att Viktor var en kille på grund av den frisyren han hade.

7.2 Metoddiskussion

Syftet med studien var att undersöka hur barn ser på klädnormer ur ett könsperspektiv samt vad som, för barn, är accepterat i klädval utifrån en persons kön. Vi ansåg att kvalitativa observationer under ett boksamtal var lämpliga, liksom att använda en kritisk hermeneutisk utgångspunkt. Vår bedömning är att syftet har uppnåtts genom den valda metoden. Vi diskuterade inför observationerna om vi skulle genomföra alla observationer tillsammans eller om vi skulle dela upp oss och observera på varsin förskola, en miljö där barn och personal kände oss. Vi bedömde att vi skulle få ett avsevärt mindre observationsmaterial om vi observerade tillsammans eftersom den totala tiden vi kunde avsätta för observationer var begränsad. Vår bedömning i efterhand är att utifrån kritisk hermeneutik och om tidsramen tillåtit, skulle vi observerat tillsammans eftersom vi har olika erfarenheter och tolkar barns intentioner olika som beskrivs i Claesson et al. (2011, ss. 18-21). Nu var detta tyvärr inte möjligt. Vi hade med fördel kunnat göra en ljudupptagning eller videoinspelning under boksamtalen för att lättare kunna

transkribera observationerna. På så sätt hade vi kunnat få mer material om barnens reaktioner, men tyvärr hade vi inte tillstånd för detta.

I metodavsnittet kan vi utläsa ur *Figur 1* vad som kan påverka resultatet vid observationer. Observationerna utfördes i olika lugna miljöer vilket vi bedömer har varit positivt för att nå syftet med studien. Vi rekommenderar andra att observera just under boksamtal för att det blir mer naturligt för alla inblandade. Det gör det också, enligt våra erfarenheter, möjligt att i större utsträckning ta reda på just barnens åsikter, jämfört med om vi hade observerat andra situationer eller intervjuat barnen. Vi valde dessutom en bok som väl svarade mot vårt syfte för att barnen skulle kunna relatera till en händelse. Vi är nöjda med bokvalet då boken på ett intresseväckande sätt behandlar hur barn kan tänkas se på kläder. Boken var lagom lång och det var inget av barnen som tappade koncentrationen eller började göra något annat under samtalet.

Vi ser att de valda teorierna hjälpt oss i våra undersökningar. Genom att använda oss av observationer för insamling av material har vi dokumenterat vad barnen i studien anser vara ett accepterat i klädval utifrån ett könsperspektiv.

7.3 Didaktiska konsekvenser

Barn har rätt till samma förutsättningar att utvecklas oberoende av kön. Den vuxnes bemötande är en viktig del i denna process och vi ser positivt på att arbeta med genuspedagogik. Genom att fortsätta läsa normkritiska böcker för barn, och samtala om dessa, tror vi att vi kan skapa en medvetenhet om rådande könsnormer hos både vuxna och barn. Medvetenheten hoppas vi i sin tur ska kunna bidra till en verksamhet där alla barn, oavsett kön, får vara delaktiga och utvecklas utan begränsningar. Pedagoger kan arbeta könsneutralt men det är viktigt att barns olikheter tas till vara, vilket Eidewald (2011, s. 45) poängterar. Detta kan bidra till mindre fördomar och en ökad jämställdhet mellan könen.

Vi vill hävda att genom att arbeta med genuspedagogik kan vi tillmötesgå många mål som tar upp kön och identitet i förskolans läroplan (*Lpfö 98*, rev. 2016). Dessa mål är bland annat förskolans strävan efter att varje barn får möjlighet att utveckla sin identitet (2016, s. 9), förmedlandet av kunskaper om alla människors lika värde och jämställdhet mellan könen (2016, s. 4), samt att ge tjejer och killar samma möjligheter till inflytande i förskolan (2016, s. 12).

Avslutningsvis anser vi att normkritiska böcker kan vara ett lämpligt pedagogiskt material för att uppmärksamma både barn och vuxna om könsnormer och som hjälpmedel för att arbeta könsneutralt. Vi vill hävda att det däremot inte räcker med att endast läsa böckerna, bokläsningen bör kompletteras med samtal för att ge tillfälle till diskussioner och reflektioner.

REFERENSER

Ambjörnsson, Fanny (2011). *Rosa: den farliga färgen*. Stockholm: Ordfront

Andersson, Matilda (2015) *Flera centimeters skillnad på flick-och pojkläder – trots samma storlek*. <http://nyheter24.se/nyheter/inrikes/797028-stor-skillnad-pa-flick-och-pojklader-trots-samma-storlek> [2017-03-31]

Barnkonventionen [Elektronisk resurs]: FN:s konvention om barnets rättigheter. (2009). Stockholm: UNICEF Sverige

Blakemore, Judith E. Russ, Lisa S. (1997). *Preschool Children's Attitudes about Deviations from Gender-Role Behaviors*. Washington, DC: Indiana University.
<https://eric.ed.gov/?id=ED406049>

Blomgren, Frida (2014). *Sexualisering av barndomen: Genus och könsidentiteter i barnkläder*. Kandidatuppsats. Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen. Stockholm: Stockholms universitet. URN: urn:nbn:se:su:diva-106148

Bodén, Linnea. (2011). Könsneutralitet och kompensatorisk pedagogik. Dominerande föreställningar i förskolans jämställdhetsarbete. I Lenz Taguchi, Hillevi, Bodén, Linnea & Ohrlander, Kajsa (red.) *En rosa pedagogik: jämställdhetspedagogiska utmaningar*. 1. uppl. Stockholm: Liber ss. 35-47.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Butler, Judith (2007). *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos

Claesson, Silwa. Hallström, Henrik. Kardemark, Wilhelm. & Risenfors, Signild. (2011). Ricœurs kritiska hermeneutik vid empiriska studier. *Pedagogisk Forskning i Sverige*. årg. 16 nr 1. ss. 18-35

Davies, Bronwyn (2003). *Hur flickor och pojkar gör kön*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Dolk, Klara (2013). *Bångstyriga barn: makt, normer och delaktighet i förskolan*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Eidevald, Christian (2011). *"Anna bråkar!": att göra jämställdhet i förskolan*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Gunnarsson, Camilla (2016). *Viktors nya tröja*. Lerum: Idus

Hellman, Anette (2010). *Kan Batman vara rosa? [Elektronisk resurs]: förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2010
Tillgänglig på Internet: <http://hdl.handle.net/2077/22776>

Hermerén, Göran (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet
Tillgänglig på Internet: <https://publikationer.vr.se/produkt/god-forskningssed/>

Lag (2014:958) *Diskrimineringslag*. Stockholm: Kulturdepartementet

Läroplan för förskolan Lpfö 98. [Ny. Rev. Utg.] (2016). Stockholm: Skolverket
Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442>

NE.se [Elektronisk resurs]. (2000-). Malmö: Nationalencyklopedin

Resumé (2016). *Åhléns vill hjälpa människor att klä sig över könsgränserna*.
<http://www.resume.se/nyheter/artiklar/2016/09/20/ahlens-vill-hjalpa-manniskor--att-kl%C3%A4-sig-som-de-sjalva-vill/> [2017-03-30]

Ricœur, Paul (1988). *Från text till handling: en antologi om hermeneutik*. Stockholm: Symposion

Rubinstein Reich, Lena & Wesén, Bodil (1986). *Observera mera!* Lund: Studentlitteratur

SVT (2017). *Matilda, 10 och Lava, 8: Därför vill vi kallas "hen"*.
<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/matilda-10-och-lava-8-darfor-vill-vi-kallas-hen> [2017-03-31]

Westlund, Ingrid (2016) Hermeneutik. I Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. 2., utök. uppl. Stockholm: Liber, ss. 71-89

BILAGOR

Bilaga 1

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Information till förskolan

2017-03-27

Hej!

Vi är två studenter, Josephine och Viktoria, från Högskolan i Borås som läser sista terminen till förskollärare. Vi ska nu skriva en kandidatuppsats i pedagogik och har valt att skriva om könsnormer.

Syftet med denna uppsats och dess undersökningar är att undersöka hur barn uppfattar könsnormer under boksamtal kring en normkritisk bok.

Vi har fördjupat oss i litteratur samt forskning kring vårt valda ämne. Våra kunskaper behöver nu vidgas ytterligare och därför skriver vi detta brev till pedagoger på förskolan. Vi vill gärna observera barn under ett boksamtal kring en normkritisk bok. Boken vi valt ut heter "Viktors nya tröja" och handlar om Viktor som vill köpa sig en rosa tröja. Under observationen kommer vi att undersöka vilka åsikter barn har kring boken samt om könsnormer rent generellt sett. Tanken är inte att vi ska vara en deltagande observatör, i stället är det en utvald pedagog som läser och för samtalet med barnen.

Vid observationerna kommer vi ta hänsyn till de forskningsetiska principerna som Vetenskapsrådet tagit fram, det vill säga följande:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på barn, pedagoger och förskola används så att allas identiteter skyddas.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

Har ni frågor eller funderingar är ni mer än välkomna att kontakta oss eller vår handledare, Marie Fahlén (xxxxxxxxxxxx@hb.se)

Josephine Alveljung xxxxxx@hb.student.se

Viktoria Voigt xxxxxx@student.hb.se

Med Vänliga Hälsningar

Josephine Alveljung & Viktoria Voigt

Bilaga 2

Informationsbrev

Datum 2017-03-29

Till vårdnadshavare med barn på förskola

Vi heter Josephine Alveljung och Viktoria Voigt och vi studerar till förskollärare vid Högskolan i Borås, Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT.

Under sista terminen ska vi studenter genomföra ett examensarbete där ett valt område skall undersökas. Vi har valt att fokusera på könsnormer. Vi kommer att observera barn under ett boksamtal.

Det är viktigt att ni som vårdnadshavare vet att vi i vår undersökning utgår ifrån de forskningsetiska principerna, vilka innebär att:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer att behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för denna undersöknings syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella. Fiktiva namn på barn, pedagoger och förskola används så att allas identiteter skyddas.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

För att kunna genomföra undersökningen behövs vårdnadshavares samtycke. Vi ber er därför fylla i blanketten som följer med denna information och därefter lämna till pedagogerna på förskolan.

Om ni har frågor och funderingar kring undersökningen kan ni nå oss på xxxxxx@student.hb.se (Josephine), xxxxxx@student.hb.se (Viktoria)

Med vänliga hälsningar
Josephine Alveljung & Viktoria Voigt

Bilaga 3

Samtyckesblankett för vårdnadshavare

Tag med och lämna till vårdnadshavare (i samråd med ansvarig pedagog)

Jag/vi har informerats om undersökningen och tagit del av de forskningsetiska principer som studien vilar på. Jag/vi vet att mitt/vårt barns deltagande är helt frivilligt och att deltagandet när som helst kan avbrytas. Ringa in valt alternativ.

JA, jag/vi samtycker till att mitt/vårt barn ska få delta i undersökningen.

NEJ, jag/vi samtycker INTE till att mitt/vårt barn ska få delta i undersökningen.

Barnets namn

Underskrift vårdnadshavare

Namnförtydligande

Underskrift vårdnadshavare

Namnförtydligande

Datum: _____

Bilaga 4

Observationsmall

Vad ska vi observera?

- Barns åsikter kring innehållet i en normkritisk bok
- Vilka klädval som är accepterade utifrån en persons kön

En pedagog kommer att läsa boken "Viktors nya tröja". Under läsningen ser vi helst att pedagogen stannar upp och samtalar med barnen om det som händer i boken. Vi är intresserade av barnens kommentarer kring bokens innehåll.

Relevanta frågor till vårt observationsunderlag:

- Vad tycker barnen om att Viktor vill ha en rosa tröja?
- Hur reagerar barnen på att Viktor benämner sin rosa tröja som en killtröja?
- Kan killar ha rosa kläder och vilka kläder är accepterade att ha på sig om man är tjej eller kille?
- Vilket kroppsspråk utstrålar barnen under diskussionen?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se